

Tıp eğitimi: Fakülteye kabul edilme, öğrenci seçimi

Dr. Ahmet Murt

1986 yılında İskenderun'da doğdu. Ortaöğrenimini İstiklal Makzume Anadolu Lisesi'nde tamamladıktan sonra İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ne girdi. Mayıs 2008'de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde öğrencilere yönelik Tıp Eğitimi Kongresi projesini hayata geçirdi. 2008-2009 akademik yılında TürkMSIC Genel Başkanlığı ve Uluslararası Tıp Öğrencileri Birliği Derneği Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı. Yine aynı dönemde Avrupa Tıp Öğrencileri Birliği'nde (EMSA) tıp eğitimi komitesinden sorumlu yönetim kurulu üyesi olarak görev yaptı. Ağustos 2009'da Cordoba'da (İspanya) yapılan çalıştay sonrası yayımlanan, "2010 yılının ötesinde Tıp Eğitimi'nde Bologna Süreci" bildirgesini hazırlayan ekipte yer aldı. Kasım 2009'dan bu yana Avrupa Komisyonu destekli MEDINE (Medical Education in Europe) akademik işbirliği projesinin yönetim kurulu üyesi görevini yürütmektedir. Zorunlu hizmetini Hakkâri, Yüksekova'da tamamlayan Dr. Murt, halen Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalında asistan doktor olarak görev yapmaktadır.

Türkiye'mizde son yıllarda, üniversiteye giriş sınavlarında tıp fakültelerini tercih edenlerin sayısı giderek artmaktadır. Bu artış öyle bir miktardadır ki; bir yandan tıp fakültelerinin kontenjanları da artıyor olmasına rağmen tıp fakültesine giriş için rekabet her geçen gün daha çetin hale gelmektedir. 2007 yılında 4 bin 500 civarında olan toplam kontenjan 2008 yılında 6 bin sınırını, 2009'da 7 bin sınırını ve nihayet 2010'da 8 bin sınırını aşmıştır. Bu artışın gerekli olup olmadığı konusunda süregelen tartışmaları teğet geçerek, kendimce bundan daha önemli

saydığım bir konuya değineceğim: Ülkemizde tek bir sınavla oldukça geniş bir yelpazedeki meslek dallarına öğrenciler seçilmektedir. Peki, bu sınav gerçekten her seçim için uygun bir sınav mıdır? Bu konu, belki akademisyenler arasındaki sohbetlere birçok defa konu olmuş ancak derinlemesine bir bilimsel derleme yapılmamıştır. Tıp eğitiminin başlangıç noktası olan "öğrenci seçimi" ile ilgili sizleri biraz düşünmeye sevk edebilmek, bu yazının öncelikli amacıdır.

Nayer, 1992 yılındaki bir yazısında fakültelere öğrenci kabul etme prosedürünün amaçlarını şöyle sıralamıştır:

"Öğretim programını tamamlayabilecek kapasiteye sahip, profesyonel bir kariyere devam edebilecek, program süresince başarı gösterebilecek, mesleği geniş bir vizyonla icra edebilecek ve mesleğin ihtiyacı olan kişilik özelliklerini barındırarak etik değerlerin bilincinde olan öğrencilerin seçilmesi." Bu amaçların hepsine ulaşabilmek için yapılması gereken değerlendirme sizce nasıl olmalıdır?

Zamanı biraz ileri götürerek incelemeye başlayalım. Tıp fakültesinden yeni mezun olmuş genç bir hekimi düşünerek, bir anlamda "geleceğe dönelim." Bu genç hekimin sağlık hizmeti sunarken

Fotoğraf: Prof. Dr. Gürkan Öztürk

Öğrencilerin sadece bilişsel (kognitif) yeteneklerinin ölçüldüğü süre kısıtlamalı çoktan seçmeli sınavlar adil bir seçim yapmakta mıdır? Yoksa bağımsız öğrenebilme kapasitesine sahip, iletişim becerileri gelişmiş, empati yeteneğini barındıran, zamanında kararlar verebilen, takım çalışmasında etkili ve kendi yeterliklerinin her seferinde farkında olabilen adayları tıp fakültesine seçmek üzere geliştirilen bir sistem mi daha adildir?

ki yeterlikleri fakültede aldığı sınav notlarıyla doğru orantılıdır denebilir mi? Cevaplarınızı az çok tahmin etsem de sizlerle Wingard&Williamson'ın bu konuda yapmış olduğu retrospektif araştırmanın sonucunu paylaşmak istiyorum: "Mezuniyet öncesi alınan notlarla mesleki performans arasındaki ilişki oldukça zayıftır." Çalışmanın bu çıkarımını analiz ettiğimizde, durumun öncelikli olarak 2 farklı nedeni* olabileceğini düşünürüz: Ya puan/sınav sisteminde eksikliklerimiz mevcuttur ya da fakülteye girişte, kabul edeceğimiz öğrenciler için uygun bir seçim yapamıyoruzdur. Fakültelerde yapılan yazılı/sözlü değerlendirmelere ve onların nasıl geliştirilebileceğine sonraki bir yazımda değineceğim. Şimdi ise gelin, öğrencileri tıp fakültesine nasıl kabul ettiğimize odaklanalım. (* Olası diğer faktörleri düşünmek sizin elinizdedir)

Seçim için kullanılan, 2 aşamadan oluşan çoktan seçmeli bir sınav sistemidir. Müfredatı ve soru biçimleri üç aşağı beş yukarı belli olan bu sınavlarda bir zaman kısıtlaması da mevcuttur. Yani temel felsefe olarak; bilgilerin hatırlanması ilkesine dayanmaktadır. Son yıllarda öğrencilerin yorum ve değerlendirme yeteneğini de ölçen sorular geliştirilmiş olsa da çoktan seçmeli sorulardan oluşan sınavlarda genelde yaşamdan izole edilmiş temel bilginin hızlıca hatırlanması beklenir. Temel bilgiyi daha hızlı hatırlayan öğrencinin öğrenme potansiyelinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, bu sınav

sistemi, tıp fakültesini tamamlama olasılığı en yüksek olan öğrencileri seçmek üzere tasarlanmıştır. Evet, bu bir olasılık hesabıdır, tahmindir. Öğrenme potansiyelinin ölçülmesi için tutma olasılığı oldukça yüksek de bir tahmindir; ancak bu potansiyelin mesleki performansa dönüştürülmesi farklı bileşenleri içerdiğinden, mesleğin icra edilmesi sürecinde tahminin tutma olasılığı azalır.

Somut bir örnekle zenginleştirmek gerekirse; hekimin temel rolü, pratisyen, uzman veya akademisyen olmasından bağımsız olarak sorunları çözebilmesidir. Çözüm için temel bilgileri öğrenmiş olmanın yanında; sorunlara duyarlı olmak, etkili gözlem yapıp uygun verileri toplamak, analizler yaparak sonuçlara ulaşmak, bu sonuçların taraflarıyla etkili haberleşmek ve çözümler için uygun teknik ve insan kaynaklarını doğru kullanmak gerekmektedir. Saydığımız bu nitelikler, bilişsel özelliklerin yanında buna yandaş kişilik ve karakter özelliklerinin de önemli olduğunun altını çiziyor mu?

Tıp fakültesine kabul edilme kriterleri, her şeyden önce adaletli, net ve şeffaf olmalıdır. Kanıtlarla uygunluğu gösterilmiş olması bu kriterlerin değerini tabii ki pekiştirir. Tüm bunların yanında; başvuranların, haklarını yasal olarak kesinlik ile savunabilecekleri şekilde tasarlanmış olmalıdır. Mevcut sistemimizi bu niteliklerle hızlıca mukayese ederseniz; adaletli olduğunu söyleyebilir, net ve şeffaf olduğunu ileri sürebilirsiniz.

Ayrıca başvuranların haklarını yasal olarak savunabilecekleri somut sonuçlara (ne kadar doğru soru, o kadar puan) dayanması da önemli bir güçlü yanıdır. Yukarıda değinmiş olduğum; "mesleği geniş bir vizyonla icra edebilecek ve mesleğin ihtiyacı olan kişilik özelliklerini barındırarak etik değerlerin bilincinde olan öğrencileri" seçtiğini söyleyebilmek için elimizde kanıtlar var mıdır peki?

Zannetmiyorum ki, öğrencilerin adaletli seçilmesi gerekliliği konusunda fikir ayrılığı yaşayalım. Yalnız adil seçim kavramının biraz daha derinine inmek gerekecektir. Öğrencilerin sadece bilişsel (kognitif) yeteneklerinin ölçüldüğü süre kısıtlamalı çoktan seçmeli sınavlar adil bir seçim yapmakta mıdır? Yoksa bağımsız öğrenebilme kapasitesine sahip, iletişim becerileri gelişmiş, empati yeteneğini barındıran, zamanında kararlar verebilen, takım çalışmasında etkili ve kendi yeterliklerinin her seferinde farkında olabilen adayları tıp fakültesine seçmek üzere geliştirilen bir sistem mi daha adildir? Yok, hayır, belki de size göre öğrencinin fakülteye nasıl geldiği o kadar da önemli değildir. Sizce daha önemli olan fakültedeki eğitim/öğretim programının öğrenciye kazandıracakları ve bu kazanımların akılcı gözlenerek değerlendirilmesidir. Bu bağlamda herhangi somut bir puanlama sistemi ile öğrencileri sıralayan bir sistem sizin için adil olmaya yetecektir. Saydığım bu 3 farklı yöntemden, birinci ve ikinci yöntemi beraber kullanmaya çalışsan sistem-

Bu yazının kaleme alınmasının sebebi, tıp fakültelerine öğrenci seçimi için kullanılan yöntemin bir anda değiştirilmesini önermek değildir. Schmidt&Hunter, kişilik özelliklerin geliştirilmesinin bilişsel yetenekleri de yüzde 20 oranında artırdığını göstermiş olsalar da, kişilik/karakter analizlerinin doğru yapılabilmesi için çok daha ileri araştırmalar gerektiği kuşku duyulmayacak bir gerçektir. Bu yazı ile amacım; eğitime başlayan öğrencilerin özelliklerine değinmek ve olası bir değişim için uyarıcı olmaktır.

ler son çeyrek yüzyılda giderek daha popüler hale gelmişlerdir. Öncelikle öğrencinin belirli bir bilişsel barajı aşabilmesi (ülkemize uyarlısak üniversiteye giriş sınavında tıp fakültesine yerleşebilecek kadar bir puan alabilmesi) ve sonrasında kişilik / karakter özelliklerinin ölçüldüğü bir kurul karşısına çıkarılması (veya kişilik testlerinden geçirilmesi) geriye dönük meta-analizlerde birçok tıp fakültesinin yüzünü güldüren sonuçlar ortaya koymuştur.

Ölçme ve değerlendirme ile alakalı yazımda da değineceğim gibi, güvenilirlik (reliability) ve geçerlilik (validity) kullanılacak her metotta göz önünde tutulmalıdır. Güvenilirlik,

sonuçların tekrar edilebilmesidir. Diğer bir deyişle; aynı örnek uzaya farklı zamanlarda uygulanmış aynı metodun benzer sonuçlar vermesidir. Geçerlilik ise, uygulanan metodun gerçekten istenilen özellik veya yeterlikleri test edebilmesidir. Öğrencilerin tıp fakültesine seçilmesi konusuna uyarladığımızda geçerli seçme sistemi; "başvuranın tıp tahsili süresince ve sonrasında performansını doğru tahmin eden sistemdir" denebilir. Bilişsel yeteneklerin ölçülmesi (ki bunun temeli ortaöğrenim not ortalaması ve üniversiteye giriş sınavıdır) kişilik / karakter özelliklerinin ölçülmesine göre daha güvenilir sonuçlar ortaya koyar. Nitekim öğrencinin kişilik testlerine kimi zaman vermiş olduğu doğru olmayan yanıtlar veya oluşturulan kurulların ortayakoyduğu yapılandırılmamış kriterler nedeniyle aynı öğrenci için aynı kurul içerisinde farklı 2 öğretim üyesinin dahi farklı puanlamalar ortaya koyduğu birçok çalışmada gösterilmiştir. Geçerlilik kavramının bilişsel testlere uyarlanması ise biraz daha karmaşıktır. Bu testler belki tıp tahsili sürecinde öğrenci potansiyelini doğru tahmin edebilir; fakat bu tahmin, önceden de değindiğim gibi, mesleki performans için o kadar da güçlü değildir.

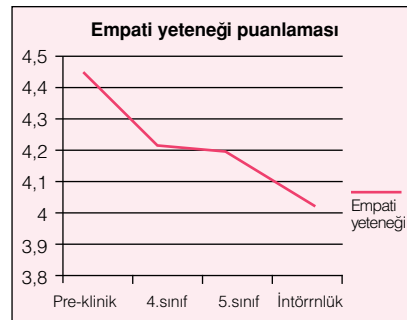
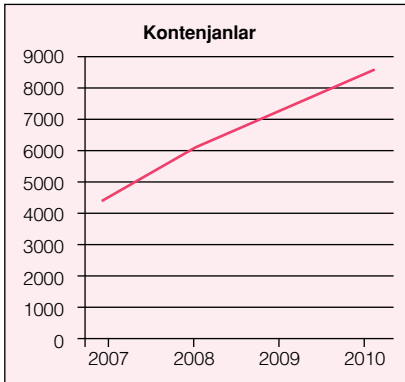
Bahsetmiş olduğum sistemin (önce bilişsel bir barajın aşılması, sonra kişilik / karakter analizi) güvenilirliğini artırabilmek için de farklı yöntemler geliştirilmiştir. Örneğin öğrencilerin kişilik testlerine kasıtlı olarak yanıltıcı cevaplar vermeye başlamaları, öğrencilerin cevapları yerine, akademisyenlerin öğrencileri değerlendirmesi gerekliliğini doğurmuş ve o süreç bugünkü tavsiye mektubunun (letter of recommendation) temeli olmuştur. Yine, öğrenci seçimi için oluşturulan kurulların bu seçimi yaparken izledikleri yöntemlerle adaletli, ilkel ve rasyonel olduklarını tüm kamuoyuna ispatlayabilmeleri bir gereklilik olarak kabul görür olmuştur. Ayrıca, öğrencilerin sınavlarda almış adlıkları notların değerlendirmeyi yapan kurul tarafından bilinmesinin taraf tutmaya sebebiyet verdiği gösterilmiş ve kurulların öğrencilerin önceki puanlarından haberdar olmamaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Peki, tüm bunlarla güvenilirlik kavramı çerçevesinde bugün istenilen sonuca

ulaşılabilmiş midir? Büyük aşamalar kat edilmiş olsa da bu sistemi uygulayan fakülteler tarafından hala tartışılmakta ve geliştirilmeye çalışılmaktadır. Aslında bugün, binlerce başvuru arasında öğrenci seçmeye çalışmaktansa, başvuru sayısının kendi kendine azalmasını sağlamak da akılcı bir yöntem olabilir. Bunun için yine tıp fakültelerine görev düşmektedir. Tıp fakülteleri ortaöğrenimini tamamlamak üzere olan öğrencilere meslekle ilgili gerçek bilgileri ulaştırmalıdır. Bu bilgiler sadece özendirci yanları değil, bir hekimin sahip olması gereken kişilik özelliklerini, artan tıbbi hataları (ve bunların onlar tarafından anlaşılacak basit sebeplerini), memnuniyetsizlik ve bezginlik olgularını da içermelidir. Bunlar tercih yapacaklar tarafından anlaşılırsa kendinde gerçekten hekim olabileceği özelliklerini hissedilen genç arkadaşlar tıp fakültesini tercih edecek ve öğrenci seçimi biraz daha kolaylaşabilecektir.

Değinden geçemeyelim; kişilik / karakter özelliklerinin değerlendirilmesinin bir diğer zayıf yönü de "iyi hekim" için net olmayan tanımlamalardır. En basitinden, empati yeteneğini ele alalım. Empati yeteneğinin mezuniyet öncesi eğitim süresince, belirli aralıklarla yapılan ölçümlerde giderek azaldığı gösterilmiştir. Yani, öğrenci seçimi için oluşturulan kurullar empati yeteneği yüksek olan öğrencileri seçmiş olsa dahi, bu özellik hastane içerisinde çalışırken giderek kaybolacaktır. Empatinin tanımı, nasıl ölçüleceği ve zaman içerisinde ne kadar değişeceği konusundaki belirsizlikler, bu değerlendirmelerin güvenilirliğini etkilemektedir. Yine kişilik özellikleri genellenemeyen, durumlara özel niteliklerdir. Örneğin bir kişinin verdiği kararlardan oldukça emin olması, kesinlikle doğru karar vereceği anlamına gelmemektedir.

Bilişsel değerlendirmeler, tıp fakültesindeki eğitim programını tamamlaması en mümkün olan öğrencileri seçmektedir. Newcastle Üniversitesi'nde 1988 yılında yapılmış olan bir araştırmada, eğitimin klinik yıllarından "honours" derecesi ile mezun olan öğrencilerle diğerleri arasında veya fakülteyi tamamlayamamış öğrencilerle diğerleri arasında klinik eğitim öncesi okul notları baz alındığında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yani, kliniklerde başarıyı etkileyen başka unsurların bulunması söz konusudur. Şöyle ki; klinik öncesi eğitimdeki akademik başarıya sahip öğrenciyi düşündüğümüzde; içine kapanık, disiplinli, öz kontrolüne sahip, değişime pek açık olmayan, tekdüze (konulan tek hedefe

ulaşmaya çalışan) ve hırslı bir öğrenci gözümüzün önünde canlanır. Kliniklerde başarılı olmak ise biraz daha farklıdır; takım çalışmasında düşündüklerini dışa vurabilen, duyarlı, gerektiğinde bağımsız hareket edebilen, değişime açık, kargaşayı da yönetebilen, dışa dönük, rahat ve hissiyatını kontrol edebilen öğrenciler (veya hekimler) kliniklerde daha başarılı olmaktadır. Bu değerlendirmeler de göz önüne alınarak Newcastle Üniversitesi'nde şu bileşenleri içeren kişilik/karakter analizi yapılmasına karar verilmiştir:

- Yeniliklere açık ve sürekli geliştirilip değiştirilen eğitim sistemine uygun
- Zorluklarla ve kargaşayla baş edebilecek, yılmayacak
- Belirsizlikleri tolere edebilecek, kesin olmayan durumlarda da bir karar verilmesi gerektiğinin farkında olacak
- Zor durumda veya baskı altındayken başkalarına gücü ve bilgisi ile destek olabilecek
- Hekim olmak için kişisel gerçekçi iç motivasyona sahip ve
- Başkalarıyla çekinmeden iletişime geçebilecek, düşündüklerini özgürce belirtebilecek öz güvene sahip olacak.

Klinik ortamı da homojen olarak değerlendirip her disiplin veya anabilim dalı için benzer özellikleri aramak da hatalı olabilir. Her uzmanlık veya kariyer dalının mutlaka kendine göre diğer bölümlerden farklılık arz edecek özellikleri olacaktır. Nasıl bir öğrenciyi tıp fakültesine kabul edeceğiz? Veya soruyu genişletirsek; nasıl bir hekime ihtiyacımız var? Hughes, 1991 yılında son ürünün nasıl olacağına kim karar verecek sorusuna şöyle cevap vermiştir: "Belki de diğer doktorlara, hemşirelere, yöneticilere, eczacılara, laboratuvar teknisyenlerine, sağlık memurlarına, sekreterlere

ve hatta sokaktaki vatandaşa nasıl bir hekim istediklerini sormalı ve ona göre bir sonuca ulaşmalıyız."

Sağlık profesyoneli olmaya aday öğrencilerin seçilebilmesi için bilişsel değerlendirmelerin yanı sıra kişilik/karakter analizlerinin de yapılması konusunda geniş bir görüş birliği vardır. Yalnız, geliştirilen sistemin istenilen sonuçları verip vermediği geriye dönük olarak muhakkak değerlendirilmelidir. Hatta bizler ülkemiz için yükseköğrenime yaptığımız öğrenci seçimlerini bir an önce analiz etmeye başlamalıyız. Varşın bu araştırmalar önceleri geriye dönük kohort çalışmaları olsun. Bir yerinden başlayalım ki, bu konuda da ileriye dönük randomize kontrollü araştırmalar yapabilelim.

Bu yazının kaleme alınmasının sebebi, tıp fakültelerine öğrenci seçimi için kullanılan yöntemin bir anda değiştirilmesini önermek değildir. Schmidt&Hunter, kişilik özelliklerinin geliştirilmesinin bilişsel yetenekleri de yüzde 20 oranında artırdığını göstermiş olsalar da, kişilik / karakter analizlerinin doğru yapılabilmesi için çok daha ileri araştırmalar gerektiği kuşku duyulmayacak bir gerçektir.

Bu yazı ile amacım; eğitime başlayan öğrencilerin özelliklerine değinmek ve olası bir değişim için uyarıcı olmaktır. Prof.Dr. Musataf Şeker Hoca'nın bir sohbetimizde belirttiği gibi Tıp Fakültelerinde verilen eğitimin bir boyutunun da öğrencilerin kişilik özelliklerini geliştirmeye yönelik olduğunu ve eğitim sürecinde öğrencilerin karakterlerinde değişim ve gelişim süreci yaşadıklarını kabul etmek zorundayız.

Kaynaklar

- Benbassat J. & Baumal R (2007) *Uncertainties in the selection of applicants for medical school.* Springer Science.
- Donnon T. (2007) *The predictive validity of*

MCAT(Medical College Admission Test) for Medical School Performance and Medical Board Licencing Examinations. *Academic Medicine.* 82:100-107

Douglas E.F. (1996) *The validity of noncognitive measures decay when applicants fake.* *Academy of Management Proceedings.*

Graham, J.W. & Boyd, M.A. (1982). *A structured interview for dental school admissions.* *Journal of Dental Education* 46: 78-82

Hughes R.J. (1991). *Medical Student Selection.* *Journal of Royal Society of Medicine.* 84:180

Julien E. (2005) *Validity of the Medical College Admission Test for Predicting Medical College Performance.* *Academic Medicine* 80:910-917

Kuncel N. (2001). *A Comprehensive Meta-analysis of the Predictive Validity of Graduate Record Examinations.* *Psychological Bulletin* 127: 162-181

Kylonnen P.C. (2005) *The Case for non-cognitive assessment.* *Educational Testing Service.*

MCAT Essentials (2011) . *Association of American Medical Colleges*

Mitchell K.J. (1990) *Traditional Predictors of Performance in Medical School.* *Academic Medicine* 65: 149-158

Nayer, M. (1992). *Admission criteria for entrance to physiotherapy schools: How to choose among many applicants.* *Physiotherapy Canada* 44: 41-46.

Neufeld V.R. & Barrows H.S. (1973) *The McMaster's Philosophy.* 1041-1053

Powis DA (1988) . *The objective structured interview for medical student selection.* *British Medical Journal* 296:765-768

Salvatori P. (2001) *Reliability and Validity of Admissions Tools used to Select students for the Health Professions.* *Advances in the Health Sciences Education.* 6: 159-175

Schmidt FE & Hunter J.E. (1998) *The validity and utility of selection methods in personnel psychology: Practical and theoretical implications of 85 years of research findings.* *Psychological Bulletin.* 124:262-274

Shaw LD, Martz MD, Lancaster JC. (1995) *Influence of Medical School of Applicants' Demographic and Cognitive Characteristics on Interviewers' Ratings of Noncognitive Traits.* *Academic Medicine* 70:532-536

Türk Tabipleri Birliği. *Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Raporu,* Ankara, 2010.

Wingard JR&Williamson W.J.(1973) *Grades as Predictors of Physicians' Career Performance: An Evaluative Literature Review.* *Journal of Medical Education* 48:311-323

Yükseköğretim Kurulu(YÖK), Sağlık Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı. *Türkiye'de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsan Gücü Durum Raporu,* Haziran, 2010

